

Medegefinancierd door
de Europese Unie

LIFE-IP Klimaatadaptatie 2022-2027

Progress report of the road map,

co-creation on business models
and green solutions

Medegefinancierd door
de Europese Unie

Colofon

Dit rapport is gemaakt in opdracht van de gemeente Súdwest-Fryslân en maakt deel uit van het programma LIFE-IP Klimaatadaptatie.

Titel

Progress report of the road map, co-creation on business models and green solutions.

Kenmerken

Project title: Netherlands National Adaptation Strategy on Climate Change, to Local Networks Accelerating Climate Resilience (NL-NASCCCELERATE).
Project acronym: LIFE20 IPC/NL/000006 – LIFE-IP NL-NASCCCELERATE.
Action: C.4.1: Agricultural and rural business models with demonstration sites in the southwest of Friesland
Beneficiary: Súdwest-Fryslân
Deliverable: Progress report of the road map,
31-12-2025

Auteurs

Gemeente Súdwest-Fryslân: Anja Hanenburg, Tineke Pijnacker en Anne van Scheltinga

Datum

23 december 2025

Medegefinancierd door de Europese Unie. De opvattingen en meningen die worden geuit zijn echter uitsluitend die van de auteur(s) en komen niet noodzakelijk overeen met die van de Europese Unie of CINEA. Noch de Europese Unie, noch de subsidieverlenende autoriteit kunnen daarvoor verantwoordelijk worden gesteld.

Co-funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or CINEA. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Summary

With the LIFE-IP project Climate-Proof Súdwest-Fryslân, the municipality has been working since 2022 on a coherent, feasible, and widely supported approach to climate adaptation in rural and built-up areas. A roadmap has been used to set out goals, an approach, and ambitions, with the ultimate goal of achieving a water-robust and climate-proof design by 2050. This progress report reflects on the implementation of the roadmap to date.

The focus of LIFE-IP within Súdwest-Fryslân is on developing business models, flood prevention measures, and a community-driven approach. From the municipal perspective, the aim is always to find the connection between policy, implementation, and local practice.

During the past project period, four demonstration sites were selected and further developed:

1. Woudsend, where flooding problems have led to an integrated preferred solution, supported by a social cost-benefit analysis;
2. Veenkracht Heeg, an experimental housing development where climate-adaptive construction in peatlands is central and where lessons are being learned about costs, benefits, and governance;
3. The Idzegea peat meadow area, where the focus is on the future-proofing of municipal infrastructure (roads and cycle paths) in the event of soil subsidence and water level rise;
4. De Hemmen I and II industrial estates in Sneek, where collective climate adaptation measures and associated forms of financing are being developed in collaboration with entrepreneurs and financial institutions.

These locations provide valuable insights for the development of transferable business models for climate adaptation, a community-driven approach, and insight into rain-resistant measures. In all cases, a conscious decision has been made to link up with existing area processes and collaborations.

An important result so far has been the strong commitment to collaboration. Co-creation with residents, entrepreneurs, developers, and Wetterskip Fryslân plays a central role in all demonstration locations. The intensity and form of this collaboration vary per location, but all demonstration sites have gained experience in working with parties with diverse roles, interests, and responsibilities. An important lesson learned is that, in practice, the municipality is often assigned a central and leading role, while the realization of climate adaptation requires shared ownership and responsibility from all parties involved.

The conclusion at this point is that the project is on schedule in terms of content. The research phase at the demonstration sites has already yielded a wealth of data, practical experience, and insights that will be used in the remaining period to work towards the completion and concretization of the intended business models. This will enable LIFE-IP Climate-Proof Súdwest-Fryslân not only to make a local impact, but also to provide valuable knowledge and examples for other municipalities and regions in the Netherlands and Europe.

Samenvatting

Met het LIFE-IP project Klimaatbestendig Súdwest-Fryslân werkt de gemeente sinds 2022 aan een samenhangende, uitvoerbare en breed gedragen aanpak voor klimaatadaptatie in het landelijke en bebouwde gebied. Aan de hand van een routekaart zijn doelen, een aanpak en ambities vastgelegd, met als stip op de horizon een waterrobuuste en klimaatbestendige inrichting in 2050. Deze voortgangsrapportage reflecteert op de uitvoering van de routekaart tot nu toe.

De focus van LIFE-IP binnen Súdwest-Fryslân ligt op het ontwikkelen van businessmodellen, wateroverlastmaatregelen en een gemeenschapsgedreven werkwijze. Vanuit de gemeentelijke rol wordt daarbij steeds gezocht naar de verbinding tussen beleid, uitvoering en lokale praktijk.

In de afgelopen projectperiode zijn vier demonstratielocaties geselecteerd en verder uitgewerkt:

5. *Woudsend*, waar wateroverlastproblematiek heeft geleid tot een integrale voorkeursoplossing, onderbouwd met een maatschappelijke kosten-batenanalyse;
6. *Veenkracht Heeg*, een experimentele woningbouwlocatie waar klimaatadaptief bouwen in veen centraal staat en waar lessen worden getrokken over kosten, baten en governance;
7. Het *veenweidegebied Idzegea*, waar de focus ligt op de toekomstbestendigheid van gemeentelijke infrastructuur (wegen en fietspaden) bij bodemdaling en peilverhoging;
8. *Bedrijventerrein De Hemmen I en II* in Sneek, waar samen met ondernemers en financiële instellingen wordt gewerkt aan collectieve klimaatadaptieve maatregelen en bijbehorende financieringsvormen.

Deze locaties leveren waardevolle inzichten op voor het ontwikkelen van overdraagbare businessmodellen voor klimaatadaptatie, een gemeenschapsgedreven werkwijze en inzicht in regenbestendige maatregelen. In alle gevallen is bewust aangesloten bij bestaande gebiedsprocessen en samenwerkingen.

Een belangrijk resultaat tot nu toe is de sterke inzet op samenwerking. In alle demonstratielocaties speelt co-creatie met inwoners, ondernemers, ontwikkelaars en Wetterskip Fryslân een centrale rol. De intensiteit en vorm van deze samenwerking verschillen per locatie, maar in alle demonstratielocaties is ervaring opgedaan met het werken met partijen met uiteenlopende rollen, belangen en verantwoordelijkheden. Een belangrijke les daarbij is dat de gemeente in de praktijk vaak een centrale en trekkende rol krijgt toegedicht, terwijl het realiseren van klimaatadaptatie vraagt om gedeeld eigenaarschap en verantwoordelijkheid van alle betrokken partijen.

De conclusie op dit moment is dat het project inhoudelijk op schema ligt. De onderzoeksfase in de demolocaties heeft al veel data, praktijkervaring en inzichten opgeleverd om in de resterende looptijd toe te werken naar de afronding en concretisering van de beoogde businessmodellen. Daarmee kan LIFE-IP Klimaatbestendig Súdwest-Fryslân niet alleen lokaal impact maken, maar ook waardevolle kennis en voorbeelden opleveren voor andere gemeenten en regio's in Nederland en Europa.

Inhoudsopgave

1. Introductie	5
1.1 Doel LIFE-IP Súdwest-Fryslân volgens de routekaart	5
1.2 Focus van LIFE-IP klimaatbestendig Súdwest-Fryslân	5
1.3 Klimaatadaptatie in algemene zin voor SWF.....	6
2. Voortgang.....	7
2.1 Algemene voortgang deliverables.....	7
2.2 Vier demolocaties.....	7
2.3 Gemeenschappedreven werkwijze.....	11
2.4 Productie van online en real-life adaptatie-informatie	11
2.5 Businessmodellen.....	11
2.6 Stand van zaken Meetbare basisdoelstellingen	12
2.7 Milestones LIFE-IP SWF	12
3. Conclusie	12

1. Introductie

Als start van LIFE-IP Klimaatbestendig Súdwest-Fryslân (hierna SWF) is een routekaart opgesteld (begin 2022). De routekaart geeft op hoofdlijnen inzicht in de doelstellingen die SWF heeft voor klimaatadaptatie, haar opgave voor het LIFE-IP project en de eerste planning/aanpak voor deze opgave. SWF bevindt zich binnen het LIFE-IP project en volgens de routekaart, nu in de fase van de onderzoeken van vier demolocaties. Dit rapport bevat een voortgangsverslag op de routekaart. In dit rapport wordt dieper ingegaan op de stand van zaken van de vier demolocaties, de opgaven voor LIFE-IP en de bijdrage aan de algemene klimaatadaptatie doelen van SWF.

1.1 Doel LIFE-IP Súdwest-Fryslân volgens de routekaart

LIFE IP Klimaatbestendig SWF werkt aan een samenhangende aanpak voor klimaatadaptatie in het landelijke gebied. We richten ons op ecologisch en economisch duurzame oplossingen om de ambitie van SWF te realiseren: een waterrobuuste en klimaatbestendige inrichting in 2050. Daarbij onderzoeken we welke technische maatregelen nodig zijn, welke financiële modellen daarbij passen en welke beleidsvoorwaarden dit mogelijk maken. Zo willen we klimaatadaptatie in de landelijke regio beter uitvoerbaar, effectiever en breder geaccepteerd maken.

1.2 Focus van LIFE-IP klimaatbestendig Súdwest-Fryslân

Het project binnen SWF is onderdeel van tandwiel 4, “financiering en businessmodellen”. In de routekaart staat dat de focus ligt op het “ontwikkelen en demonstreren van een economisch slimme en ecologisch verantwoorde klimaatadaptatieve landbouwsector en plattelandsgemeenschappen”. Dit doen we vanuit de rol en verantwoordelijkheid van de gemeente in zowel het buiten- als bebouwde gebied, en ten behoeve van al onze inwoners en ondernemers.

De opgave vanuit LIFE-IP heeft een focus op de volgende onderdelen:

- Integraal en gemeenschapsgedreven werkwijze
- Maatregelen tegen wateroverlast
- Businessmodellen

In Figuur 1 staan de beoogde resultaten opgesomd, evenals de meetbare basisdoelstellingen voor SWF binnen het LIFE-IP project. In Hoofdstuk 2 wordt nader ingegaan op deze onderdelen en hoe de oorspronkelijke omschrijvingen zich verhouden tot de huidige praktijk.

Beoogde resultaten LIFE IP Klimaatbestendig SWF

- Twee businessmodellen gericht op het wederzijds versterken van de relatie tussen klimaatadaptatie en de landbouw- en plattelandseconomie;
- Vier demonstratielocaties met fysieke en (operationele) organisatorische structuur die klimaatadaptieve bedrijfsmodellen demonstreren voor verschillende combinaties van doelstellingen binnen de scope van SWF en haar dorpsgemeenschappen;
- Productie van online en real-life adaptatie-informatie die toegang biedt tot stand van zaken van experimenten, kennis en knowhow van betrokken experts voor alle inwoners van SWF en Nederland;
- Integrale (governance) en gemeenschapsgedreven werkwijze door het ontwikkelen van richtlijnen (leidraad) voor de implementatie van effectieve maatschappelijke betrokkenheid;
- Bewustwording van businessmodellen voor klimaatadaptatie bij veel verschillende doelgroepen, waaronder boeren, ondernemers en studenten. Delen resultaten – o.a. in twee (inter)nationale symposia – gericht op bewustwording van businessmodellen voor klimaatadaptatie bij veel verschillende doelgroepen, waaronder boeren, ondernemers en studenten.

Meetbare basisdoelstellingen (tegen 2026-2027)

- 5.000 inwoners zijn beter bestand geworden tegen wateroverlast;
- 8.000 inwoners zijn betrokken en bewust van klimaatverandering;
- 25 regionale en lokale autoriteiten zijn betrokken en bewust van klimaatverandering;
- 3.500 mensen hebben hun gedrag veranderd;
- 25 regionale en lokale autoriteiten hebben hun gedrag veranderd;
- 50 agrariërs hebben hun gedrag veranderd;
- 300 ha is beter bestand geworden tegen wateroverlast;
- 300 ha landbouwgrond wordt duurzaam beheerd.

Figuur 1 beoogde resultaten en basisdoelstellingen LIFE-IP - SWF

1.3 Klimaatadaptatie in algemene zin voor SWF

In de routekaart is toegelicht dat er een sterke samenhang is tussen de beleidsdoelen binnen het Omgevingsprogramma Klimaatadaptatie van Súdwest-Fryslân en de doelen van de LIFE-IP opgave van SWF. Daarmee geven we invulling aan zowel onze gemeentelijke klimaatadaptatiedoelen als aan de ambities van het LIFE-IP project. De inzet van LIFE-IP heeft er bovendien toe geleid dat thema's en vraagstukken rondom klimaatadaptatie eerder en explicieter zijn opgepakt dan waarschijnlijk zonder dit programma het geval zou zijn geweest. Door bewust aan te haken bij bestaande projecten en gebiedsprocessen kunnen we niet alleen binnen deze projecten invloed uitoefenen op ontwerp, besluitvorming en uitvoering, maar blijkt deze aanpak ook inspirerend voor andere projecten binnen de gemeente.

2. Voortgang

In deze voortgangsrapportage op de routekaart gaan we in op de stand van zaken per demolocatie en in relatie tot de uiteindelijke businessmodellen en in relatie tot wat we op dit moment hebben opgehaald voor het opstellen van een gemeenschapsgedreven werkwijze. Ook gaan we in op de andere beoogde resultaten uit Figuur 1.

2.1 Algemene voortgang deliverables

Voor Life IP zijn onderstaande rapporten opgeleverd:

31-12-2021	Deliverable Roadmap that contains an approach on how to implement climate adaptive business models en toelichting Routekaart
18-11-2022	Deliverable Inception report on identification, characterization, and expected outputs for 4 demonstration sites
19-12-2023	First evaluation report of the road map, co-creation on businessmodels and green solutions

Het startrapport LIFE-IP Klimaatbestendig SWF bevat voor beide businessmodellen een stapsgewijze procesaanpak om te komen tot definitieve demonstratielocaties en projectaanpak.

2.2 Vier demolocaties

De vier demolocaties zijn in de afgelopen periode bepaald. Ze zijn gekozen op basis van een combinatie van bebouwd- en buitengebied, daar waar we de problematiek het meest voorkomt (het veengebied) en op basis van bestaande projecten waar we bij aan konden sluiten. Zo dragen we bij aan bestaande ontwikkelingen, programma's en initiatieven binnen onze gemeente.

Binnen de demolocaties willen we ophalen hoe we als gemeente klimaatmaatregelen treffen, hoe dit te financieren en welke waarden we daarbij belangrijk vinden, zodat we businessmodellen kunnen vormen.

1. Woudsend

In de zomer van 2021 hebben stortbuien ernstige wateroverlast en schade aan gebouwen veroorzaakt in Woudsend. Na dit moment is in samenspraak met Wetterskip Fryslân en gemeente, inwoners toegezegd dat er maatregelen worden genomen die de kans op ernstige wateroverlast zullen beperken en schade aan gebouwen in de toekomst zoveel mogelijk zullen voorkomen.

Probleemstelling voor Woudsend - De kern van Woudsend heeft een gemengd rioleringsstelsel. Vuilwater van woningen en regenwater van de straat en daken komen hierin terecht. Bij extreme buien is de berging in deze riolering onvoldoende. Ook ligt de kern van Woudsend, ten opzichte van de polder en boezem, lager. Er is sprake van een badkuipeffect. Aangezien de afvoer van overtollig hemelwater volledig afhankelijk is van de riolering, leidt dit bij hevige neerslag tot problemen. Bij langdurige neerslag blijft water op straat staan en uiteindelijk dringt het de woningen binnen. Kortom, de afvoer- en bergingscapaciteit in dit stelsel is bij de huidige- en toekomstige klimaateffecten niet voldoende. Woudsend heeft door de klimaatveranderingen, de huidige problematiek en in lijn met de klimaatdoelstelling voor 2025 van SWF een waterrobuust watersysteem nodig, wat past bij de algemene doelen. Bij veel regen moet het water goed kunnen weggkomen. Daar is een goed rioleringsstelsel en goed ingerichte omgeving voor nodig.

Bepalen voorkeursmaatregel – De gemeente en het waterschap willen een duurzame oplossing creëren tegen de laagst maatschappelijke kosten. Om te komen tot een duurzame oplossing zijn de knelpunten in Woudsend geïnventariseerd en aan de hand daarvan oplossingsvarianten geformuleerd. Deze varianten bestaan onder andere uit de aanleg van een extra overstort en het aanleggen van een regenwaterriool, waarbij inwoners ook

gestimuleerd worden om dakoppervlak af te koppelen. Alle varianten zijn beoordeeld met een Multi criteria analyse, waarbij gekeken is naar o.a. efficiency, vuilemissie, impact op de omgeving, het faalrisico en haalbaarheid (realisatie). Uit deze analyse is naar voren gekomen dat de aanleg van een regenwaterriool in het overlastgebied de voorkeur heeft. De voorkeursvariant houdt in dat de volgende maatregelen getroffen worden:

- Afkoppelen van verhard afvoerend oppervlak van het gemengde rioolstelsel;
- Aanleggen van een regenwaterriool met een grote afvoercapaciteit in het overlastgebied;
- Het creëren van waterberging en aanleg van kunstwerken aan de westzijde van Woudsend.

De voorkeursvariant omvat diverse maatregelen, zoals grootschalige afkoppeling en de aanleg van nieuwe riolering. Maar ook het verruimen van watergangen en aanleg van stuwen zijn nodig om het water te 'parkeren'. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van het land van een agrariër, welke zijn land laat inrichten voor een bufferfunctie. Afspraken hierover moeten nog worden vastgelegd.

Bijdrage vanuit het LIFE-IP project:

- Businessmodel: Als onderdeel van het Life IP project is door de Rebel Group een Quick scan uitgevoerd naar de kosten en baten van de Klimaat adaptieve maatregel in de kom van Woudsend. Een MKBA is in de routekaart genoemd als passende tool voor onderzoeken naar businessmodellen. Uit deze kosten-batenanalyse en andere aanvullende economische analyses blijkt dat het scenario van Witteveen en Bos waarbij 43 woningen extra worden beschermd het meest kosteneffectief is. Dit is gebaseerd op de vijf baten die uitgedrukt konden worden in euro's. Naast deze baten zijn er ook kwalitatieve baten die voortvloeien uit klimaatadaptie in Woudsend. Van de kwalitatieve baten is de gemeente de grootste baathebber, van de te moneteriseren baten zijn dat de vastgoedeigenaren. De Quick scan heeft daarmee besluitvorming over de voorkeursvariant ondersteund. Daarnaast zullen we nog kijken wat we vanuit het LIFE-IP project kunnen betekenen bij de rest-risicopanden.
- Regenbestendige maatregelen: met behulp van de maatregelen die in Woudsend zijn geïnventariseerd, zijn we van plan een afwegingskader op te stellen dat kan helpen bij andere locaties.
- Governance: daarnaast evalueren we hier de samenwerking met de externe partijen, zoals het waterschap, voor de governance aanpak en gemeenschapsgedreven werkwijze.

2. Veenkracht Heeg

Ten zuiden van Sneek, tussen IJlst en Woudsend en aan het Heegermeer en het Johan Frisokanaal ligt het watersportdorp Heeg. Heeg ligt in een veengebied en de locatie Veenkracht sluit direct aan op het veenweidegebied Idzegea. Heeg is de plek waar SWF aan de slag wil met de realisatie van een experimentele klimaat- en toekomstbestendige woonwijk.

Het plangebied was al in eigendom van de gemeente en is een prachtige locatie waar water en wonen worden samengebracht. Voor de projectmatige uitgifte heeft de gemeente gezocht naar een samenwerkingspartner die de kavels in eigendom overneemt met de opdracht op deze kavels een integrale gebiedsontwikkeling te realiseren die voldoet aan de voorwaarden en uitgangspunten van de ambities van SWF. Een belangrijk aandachtspunt vanaf de start van de gebiedsontwikkeling Veenkracht is om te onderzoeken hoe dit beoogde woningbouwgebied op een zodanige wijze kan worden ingericht dat de klimaatimpact zo gunstig mogelijk uitpakt.

Bijdrage vanuit het Life-IP project

Vanuit het water en bodem perspectief is het gebied Veenkracht niet het meest optimaal om woningen te bouwen. Het brengt de nodige risico's en voordelen met zich mee, maar welke zijn dit? Met LIFE-IP brengen we in kaart wat het klimaatbestendig bouwen hier inhoudt en wat de verschillen zijn met 'traditionele'

woningbouw. Daarnaast analyseren we het proces tot nu toe en brengen waar mogelijk in kaart wat de financiële en maatschappelijke kosten en baten zijn op korte en lange termijn voor de gemeente, ontwikkelaar en de bewoners. De eerste stap was om in het Ambitiedocument dat ten grondslag lag aan de aanbesteding, water en bodem sturend en klimaatadaptatie een goede plek te geven. Dit hebben we gedaan op basis van onder andere lessen die geleerd kunnen worden van plannen zoals Veenetië (Woerden) en kennis van het kenniscentrum bodemdaling en funderingen.

- **Businessmodel:** De onderzoeksvraag van deze demolocatie betreft de verschillen tussen 'traditionele' en klimaatbestendige woningbouw en de bijbehorende financiële en maatschappelijke kosten en baten nu en in de toekomst voor verschillende partijen. Deze vragen beantwoorden we in 2026 in nauwe afstemming met de ontwikkelaar, waarbij we zorgvuldig omgaan met bedrijfsgevoelige informatie. Dit levert ons mogelijk inzichten om mee te nemen in andere (klimaatadaptieve) woningbouwprojecten.
- **Regenbestendige maatregelen:** voor toekomstbestendige woningbouw gaat het niet alleen om maatregelen om wateroverlast te voorkomen maar ook om hittestress, bodemdaling, etc te voorkomen.
- **Governance:** In de planvormingsfase is een nauwe samenwerking met Wetterskip, de ontwikkelaar en de gemeente. Binnen LIFE-IP evalueren we dit proces. Zowel de samenwerking met Wetterskip als projectontwikkelaar verloopt goed. Dit project leidt bij meerdere woningbouwontwikkelingen tot samenwerking met het Wetterskip. In het woningbouwproject is veel aandacht voor participatie met inwoners van Heeg. Een inwoner vertegenwoordigt Heeg in de aanbestedings- en planfase.

3. Assets veenweidegebied Idzegea

In het startdocument is aangegeven dat in buitengebied wordt gezocht naar de verbinding met bestaande programma's en initiatieven om businessmodellen toetsen en daarmee een impuls geven aan klimaatdoelen in lopende en toekomstige gebiedsprocessen. In dat kader is aansluiting gezocht bij het gebiedsproces Idzegea.

Voortvloeiende uit het Veenweideprogramma Fryslân 2021-2030 is het gebiedsproces Idzegea gestart. Het gebied is ongeveer 2500 hectare groot en telt zo'n 50 boerenbedrijven. Het ligt in een waterrijke omgeving tussen Oudega, Heeg, IJlst en Gaastmeer en is daardoor erg in trek bij toeristen. De bodem bestaat uit een dikke laag veen. Vanaf 2023 is in Idzegea een gebiedscommissie actief. Deze bestaat uit vertegenwoordigers vanuit de landbouw, natuur, recreatie, dorpsbelangen en overheden en heeft de opdracht om een toekomstplan op te stellen voor het gebied.

Bijdrage vanuit het Life IP project

Om tot een goede vraagstelling te komen voor Life-IP, zijn verschillende gesprekken gevoerd met onder andere kenniscentrum bodemdaling en fundering, gemeente Gouda, provinciale projectleider gebiedsgerichte aanpak Idzegea en Wetterskip Fryslân. In juni 2024 is in een project start up het vraagstuk verder verkend met interne collega's en Wetterskip Fryslân. Onderdeel hiervan was het maken van een stakeholdersanalyse.

- **Businessmodel:** De gebiedscommissie Idzegea heeft in 2024/2025 is een uitgebreide gebiedsanalyse uitgevoerd. Deze biedt waardevolle inzichten in de fysieke omgeving, sociaal-economische situatie en de geschiedenis van Idzegea. Belangrijke onderdelen waren onder andere:
 - Een LESA (Landschapsecologische Systemanalyse);
 - Een landschapsbiografie;
 - Een nulmeting van de brede welvaart in samenwerking met het Fries Sociaal Planbureau.

In de onderzoeken ten behoeve van het 'gebiedsproces Idzegea' zijn de gevolgen bij peilverhoging op assets niet meegenomen. Terwijl peilverhoging waarschijnlijk één van de uitkomsten zal zijn van het gebiedsproces.

Het PBL-onderzoek 'Dalende bodems, stijgende kosten' geeft aan dat de kosten voor herstel van schade en frequent onderhoud aan infrastructuur in veengebieden kunnen oplopen door bodemdaling.

In aanvulling op de gebiedsanalyse vanuit het gebiedsproces is gekozen voor de demolocatie assets, die bestaat uit de gemeentelijke wegen en fietspaden in het gebied Idzegea, zoals benoemd in het Friese veenweideprogramma. In deze demolocatie onderzoeken we of het beheer en onderhoud van assets in veengebied door SWF toekomstbestendig is, gelet op bodemdaling, peilverhoging en klimaatverandering. De AnteaGroup heeft ook de LESA en landschapsbiografie gemaakt, daarom is opdracht gegeven aan onderzoeksbureau AnteaGroup om de gevolgen van peilverhoging op onze wegen en fietspaden in kaart te brengen. Hierin werken we samen met Wetterskip.

- Governance: We verwachten in de eerste helft van 2026 de resultaten te ontvangen. Op basis van de resultaten organiseren we in 2026 een workshop voor andere gemeenten, overheden en organisaties die te maken hebben met veenweide. Kenniscentrum van Bodemdaling zal daarbij ook worden uitgenodigd. We zullen op basis daarvan ook de koppeling maken tussen het huidige beheer en onderhoud van onze wegen, om te beoordelen hoe toekomstbestendig dat nog is. De wegen zijn een belangrijk aspect in de veiligheid en bereikbaarheid van de inwoners en ondernemers en agrariërs in dat gebied.

4. Bedrijventerrein Hemmen I en II Sneek

In de routekaart is aangegeven dat we binnen de demolocaties ook aandacht hebben voor regenbestendige maatregelen voor onder andere bedrijfsgebieden. Bedrijventerreinen de Hemmen I en II zijn bedrijfsgebieden in de gemeente SWF.

Voorafgaand aan het project LIFE-IP is door een groep ondernemers in samenwerking met Circulair Fryslân een routekaart opgesteld aan de hand van de 7 pijlers van circulaire economie. Klimaatadaptatie en biodiversiteit waren onderwerpen die daarin naar voren kwamen. In die lijn zijn we vanuit het project LIFE-IP aangehaakt bij deze bedrijventerreinen. Vanuit LIFE-IP gaan we samen met de ondernemers en financiële instellingen op zoek naar passende maatregelen, financieringsmogelijkheden en manieren om de andere ondernemers ook hierin mee te krijgen en te stimuleren.

- Businessmodel: door het LIFE-IP project zijn we als gemeente aangehaakt bij de landelijke werkgroep bedrijventerreinen. Samen met het Platform Duurzame financiering en andere overheden werkten we aan een landelijke factsheet voor bedrijventerreinen. Daarin staat voor ondernemers uitgelegd wat zij zelf of gezamenlijk kunnen ondernemen op het gebied van klimaatadaptatie. Voor de Hemmen I en II in Sneek werken we samen met de lokale ondernemers en financiële instellingen toe naar een lokale factsheet.
- Regenbestendige maatregelen: Samen met een afvaardiging van de ondernemers en met de financiële sector (Platform Duurzame financiering) hebben we de wensen, behoeftes en problemen op het gebied van klimaatadaptatie in kaart gebracht middels diverse sessies (zie Figuur 2). Voorbeelden van deze uitkomsten zijn onder andere aantrekkelijkheid, maatregelen tegen hitte en wateroverlast, hergebruik van water, behoefte aan wandelroutes en veiligheid.
- Governance: In deze demolocatie werken we samen met een afvaardiging van de ondernemers en met de financiële sector (Platform Duurzame financiering) het Wetterskip. Maar liefst 80% van de oppervlakte is privaat terrein en 20% is openbaar gebied. We merken dat ondernemers welwillend zijn, maar niet weten hoe. En in die situatie wordt met name naar de gemeente gekeken om daarin het voortouw te nemen. Als gemeente willen we graag de verantwoordelijkheid bij de ondernemers leggen, zonder hen volledig met de totale kosten te belasten.

Figuur 2, sessie met ondernemers, demolocatie de Hemmen I en II

2.3 Gemeenschapsgedreven werkwijze

Werken vanuit 'de mienskip' is verankerd in SWF met haar 89 kernen. In alle vier demolocaties is een gemeenschapsgedreven werkwijze zichtbaar vormgegeven, maar met wisselende intensiteit en met wisselende partijen. In alle 4 demolocaties is het Wetterskip een belangrijke partner.

- Bij Woudsend evalueren we vanuit het LIFE-IP project de samenwerking met het Wetterskip en is de samenwerking tussen overheden en partijen, bewonersparticipatie en gekozen oplossingsrichting een voorbeeld voor andere (toekomstige) projecten. De gemeente Súdwest-Fryslân en het Wetterskip Fryslân werken samen om met inwoners van Woudsend de water- en klimaatproblematiek op te lossen, maar ook om een aantrekkelijke omgeving te creëren.
- Bij de Hemmen werken we intensief samen met de ondernemers, financiële instellingen en het Wetterskip;
- Bij Idzegea werken we ook nauw samen met het Wetterskip en met het bestaande gebiedsproces waarbij allerlei stakeholders zijn betrokken;
- Bij Veenkracht Heeg benadrukken we met name de samenwerking met de ontwikkelaar vanuit het LIFE-IP project en werken we samen met het Wetterskip. In het woningbouwproject zelf vindt participatie met inwoners van het dorp Heeg plaats.

2.4 Productie van online en real-life adaptatie-informatie

Aan dit resultaat geven we geen invulling. De projecten waar we met de demolocaties bij aansluiten, kennen hun eigen communicatiemiddelen. Dit resultaat past niet binnen het communicatiebeleid van SWF. Kennis delen we op de kwartaalbijeenkomsten met de Life-IP partners en tijdens bijeenkomsten die hier geschikt voor zijn. Als gemeente delen we wel veel informatie en inspiratie via online kanalen met onze inwoners over klimaatadaptatiecampagnes en in sommige gevallen ook over LIFE-IP. Deze communicatie-acties staan omschreven bij de KPI's in Hoofdstuk 2.6.

2.5 Businessmodellen

De resultaten uit de demolocaties leiden uiteindelijk tot businessmodellen op het gebied van klimaatadaptatie voor ons als gemeente in een landbouw- en plattelandsgemeenschap, het agrarische en landelijk gebied. In het startrapport worden ook onderzoeksvragen benoemd over hoe het verdienvermogen van het buitengebied op de lange termijn kan worden gegarandeerd, maar onze businessmodellen zijn gericht op ons buiten- en bebouwde gebied, en zijn ten behoeve van onze inwoners en ondernemers in brede zin, niet uitsluitend voor de landbouwsector. We geven uiteindelijk dus antwoord op de vraag uit het startrapport: "In hoeverre kunnen nieuwe, innovatieve businessmodellen bijdragen aan het versneld bereiken van een klimaatbestendig en waterrobuust Súdwest-Fryslân?" Op dit moment bevinden we ons nog in de fase waarin we volop actief zijn in de demolocaties om informatie op te halen voor de businessmodellen.

2.6 Stand van zaken Meetbare basisdoelstellingen

Onder de 'Meetbare basisdoelstellingen' uit de routekaart (zie Figuur 1) vallen de KPI's.

- Op onze sociale media kanalen zijn sinds 2023 diverse posts gedeeld over klimaatadaptatie en specifiek LIFE-IP. Deze posts hebben in totaal 396.575 vertoningen opgeleverd op Facebook en Instagram. Een Linked-In bericht over een samenwerking binnen LIFE-IP bereikte 2.335 mensen. De KPI om 8.000 inwoners te betrekken bij en bewust te maken van klimaatverandering is hiermee ruimschoots behaald.
- Op 18 november 2025 is tijdens het Gezamenlijke Ambtelijke Water Overleg (GAWO) verteld over Life IP. Hiermee zijn 18 gemeenten, de provincie Fryslân en Wetterskip bereikt.
- SWF heeft subsidies voor klimaatmaatregelen waarvoor de afgelopen jaren meerdere aanvragen zijn gedaan: groene daken (sinds 2021 287 aanvragen), vergroenen van tuinen (sinds 2024 95 aanvragen), bergen van regenwater (sinds 2024 7 aanvragen), voor regentonnen (in 2024 4.666 aanvragen), voor geveltuinen (sinds 2021 - 2024 500 aanvragen en in totaal rond de 2km) en voor een regenwaterhergebruiksinstallatie (sinds 2024 8 aanvragen). Deze subsidies zijn gebaseerd op inspiratie vanuit het LIFE-IP project en het netwerk wat we door dat project hebben opgebouwd. Ze dragen bij aan de bewustwording en dienen als goede voorbeelden binnen onze demolocaties.
- 50 landbouwers hebben hun gedrag aangepast (We zijn niet specifiek meer gericht op 'landbouwers'. Deze KPI hoorde bij de partner (Van Hall Larenstein) waarvan wij deze opdracht hebben overgenomen.
- 300 ha verbeterd weerstandsvermogen tegen overstromingen (op basis van subsidie vergroenen van tuinen 3.010 m², aantal m² daken afgekoppeld door subsidie regenwater bergen 548 m², op basis van subsidie vergroenen daken 3752 en op basis van de subsidie voor geveltuinen is 2 km aangelegd. Op één van de demolocaties (Woudsend) hebben we noodoplossingen getroffen voor wateroverlast, en met LIFE-IP bijgedragen aan tot het komen van de definitieve oplossing. Hiermee is ongeveer 390.000 m² in dit dorp weerbaarder geworden tegen wateroverlast.
- 300 ha landbouwgrond onder duurzaam beheer. Deze kpi heeft geen specifieke aandacht binnen het Omgevingsprogramma klimaatadaptatie en Life IP. Wel is hier aandacht voor binnen het gebiedsproces Idzegea.

2.7 Milestones LIFE-IP SWF

De milestones voor Súdwest-Fryslân zijn het organiseren van 2 (inter)nationale symposia.

- Nationale bijeenkomst: hebben we georganiseerd middels de Programmadag LIFE-IP op 3 oktober, waar ook een aantal andere gasten, zoals de waterambassadeur Friese gemeenten, voor waren uitgenodigd. We vertelden over onze demolocaties en de projecten die daar aan gekoppeld zijn en namen de bezoekers mee naar één van de fysieke locaties.
- Het organiseren van een Internationale bijeenkomst stond gepland in 2027, waarin we onze resultaten zouden delen. Hiervoor willen we aansluiten bij het de internationale bijeenkomst die op programma niveau (LIFE IP project level) in diezelfde periode georganiseerd gaat worden. We verwachten dat dit efficiënter en effectiever is om onze resultaten te delen.

3. Conclusie

We liggen inhoudelijk op koers. De onderzoeksfase in de demolocaties heeft al veel data, praktijkervaring en inzichten opgeleverd om in de resterende looptijd toe te werken naar de afronding en concretisering van de beoogde businessmodellen.